

IZMEĐU UTOPIJE I REVOLUCIJE

Iva Körbler

POS - društveno poticana stanogradnja
Galerija likovnih umjetnosti, Osijek
7.12.2006.-22.2.2007.
Autor izložbe: Krešimir Galović

Važan segment ovogodišnjeg 20. slavonskog bijenala u osječkoj Galeriji likovnih umjetnosti pripao je suvremenoj arhitekturi u Hrvatskoj, preciznije, ostvarenjima mlade i mlade generacije hrvatskih arhitekata, objedinjenih na projektiranju društveno poticane stanogradnje (POS) kao jedinstvene teme u korpusu recen-

odne hrvatske arhitekture. Autor izložbe, povjesničar umjetnosti i teoretičar arhitekture 20. stoljeća, Krešimir Galović, prihvatio se osjetljive teme stručne revalorizacije trinaest najboljih ostvarenja društveno poticane stanogradnje, s namjerom da fokus interesa u percepciji stručne i kulturne javnosti bude konač-

no pomaknut od banalnih, aferaško-senzacionalistički intoniranih novinskih napisa o POS-u te politički intoniranih zadjevica na razinu vrednovanja arhitekture i stvaranja svijesti o vrijednosti novih arhitektonskih izričaja mlade i mlade generacije hrvatskih arhitekata.

Zakon o POS-u donesen je 2001., kada započnu i prve arhitektonske realizacije, a do 2006. završeno je sedamdesetak objekata, a još četrdesetak zgrada je u fazama izgradnje. Revolucionarna i za naš kontekst krajnje napredna ideja da je država investitor socijalne gradnje koji se ne miješa u kreativni posao arhitekata u Zakonu o POS-u definirana je kao "stanogradnja poticana javnim sredstvima radi zadovoljavanja stambenih potreba i poboljšanja kvalitete stanovanja što šireg kruga građanstva, kao i unapređenja graditeljstva". Ono što je posebno važno jest činjenica da POS-om "kvalitetna arhitektura više nije

povlastica, niti se događa u okvirima Metro-pole, ili u nekom od većih regionalnih središta, nego i u manjim mjestima, nerijetko urbano-ruralna karaktera" (K. Galović). Tri-naest najvrednijih realizacija koje je struka do sada prepoznala i visoko vrednovala nije uvijek nailazilo na optimalnu recepciju sredine, čime je slučaj POS-ove izgradnje otvorio potpuno novi problem sociologije arhitekture u Hrvatskoj na prijelazu u novo tisućljeće: očekivali bismo, naime - poučeni iskustvom prevratničke misije hrvatske moderne arhitekture između dva svjetska rata - da su temelji za prihvatanje novih i drugačijih arhitektonskih ostvarenja već davno položeni u svijesti prosječna hrvatskoga stanovnika, jer su moderni arhitektonski oblici tridesetih godina također nicali u malim urbanim formacijama i na rubovima gradskih naselja. No, kratki spoj koji se dogodio u svijesti budućih stanovnika sagrađenih objekata POS-a naveo nas je na

duboku zabrinutost: stanovnici nisu htjeli uveljaviti u gotove stanove zbog "čudne" boje fasade, "ružnoga" oblika zgrade, neobičnog formata prozora i sl. Da stvar bude gora, svoj su obol dodali izvođači građevinskih radova, koji su štednjom na materijalu i lošijom kvalitetom ugrađena materijala od one ugovorene odgovornost uporno prebacivali na mlade arhitekta, tobože, još bez prakse u graditeljstvu, zaboravljajući da se među projektantima nalaze i naši istaknuti i međunarodno afirmirani arhitekti srednje generacije (Penezić & Rogina, Sanja Filep, Helena Paver Njirić, Goran Rako). Galovićev su odabir na izložbi idejno najzanimljiviji i najkvalitetnije realizirani objekti, koje problematizira isključivo u kontekstu arhitektonsko-stilsko-morfološkog vrednovanja: zgrada u Zagrebu Sanje Filep (2003.), zgrada u Đakovu Roberta J. Lohera, Petra Miškovića i Branimira Rajčića (2003.), zgrada u Zadru Darija Gabrića (2003.), zgrada u Krapinskim Toplicama Ive Letilović i Morane Vlahović (2003.), zgrada na Rabu Davora Katušića i Produkcije 004 (2003.), zgrada u Zagrebu Gorana Rake i Nataše Jakšić (2003.), zgrada u Rovinju Helene Paver Njirić (2003.), zgrada u Čakovcu Koraljke Brebić, Mirka Buvinića, Maje Furlan Zimmermann, Ivana Galića i Siniše Glušica (2003.), zgrada u Križevcima Penezića & Rogine (2004.), zgrada u Delnicama Vladimira Kasuna i Ivice Plaveca (2004.), zgrada u Krapini Vesne Mravinac i Dubravke Vranić (2004), zgrada na Cresu Studia Capsula (Ivana Ergić, Vanja Ilić, Vesna Milutin) iz 2004. te zgrada u Otruševcu kod Samobora (2004.), arhitektonskog tandema Letilović-Vlahović, koja je nedavno nagrađena 3.

nagradom na 41. zagrebačkom Salonu arhitekture u Zagrebu.

Apsurdna situacija sa zgradama POS-a pokazala se na razini nepovjerenja građanstva prema stručnoj ocjeni: pohvalne recenzije, nagrade i arhitektonska imena koja su bez obzira na mladost jamčila kreativnost i idejnu svježinu nisu bila dovoljan jamac stanarima. Kada se svemu tome dodao još i politički šlagvort bacanja drvla i kamenja na "skandalozne Čačićeve stanove", loše građevinski izvedenu i "nakaznu" suvremenu arhitekturu, zaključak nije mogao biti drugačiji no što u katalogu izložbe definira Krešimir Galović - da se zapravo radi o "tipičnom ksenofobičnom strahu male sredine od novoga i nepoznatoga pa makar ono bilo dobro, po tko zna koji put u povijesti dokazujući tezu da kultura stanovanja ne ovisi o uvjetima, nego o razvijenosti potreba korisnika". Ova izložba i slavenskom kulturnom krugu dokazuje kako je upravo realizacijama POS-a na hrvatsku arhitektonsku scenu definitivno stupila nova generacija kvalitetnih arhitekata koja se nemilosrdno bori s nelojalnom građevinskom konkurencijom kvaziurbanih vila, višekatnih *betonjara* i predimenzioniranih pseudomodernističkih zdanja koja su u svemu napustila napredne postavke i tlocrtna mjerila humane i funkcionalističke međuratne arhitekture. Koja će stilska struja prevladati na našim prostorima, strah nas je i pomisliti, a kamoli izvoditi stručne zaključke bazirane na uvidu u stanje urbanističkog košmara na terenu.